

**Commissie
Integraal
Waterbeheer**

**Informatievoorziening
CIW \rightleftharpoons Internationale Fora
werkgroep VIII**

april 1997

CUWVO

Ten geleide

Voor u ligt het rapport Informatievoorziening CIW - internationale fora van de Commissie Integraal Waterbeheer/CUWVO.

Het rapport is voorbereid door de ad hoc CIW-werkgroep 'Internationale aspecten'.

Het rapport geeft een overzicht van internationaal overleg over alle aspecten van integraal waterbeheer. Het overzicht is opgesteld om in beeld te brengen wat er internationaal speelt op de werkterreinen van de verschillende CIW-werkgroepen.

CIW heeft bij haar instelling uitgesproken dat informatie-uitwisseling over internationale aspecten van waterbeheer van groot belang is. Hierbij dient aandacht te zijn voor twee-richtingverkeer van informatie: van internationaal overleg naar regionale en nationale beleidmakers en -uitvoerders en omgekeerd. Dit rapport voorziet met name in de informatie-stroom vanuit het internationaal overleg. Het vormt de eerste stap in de uitvoering van de taak van CIW VIII om in te vullen hoe binnen CIW structureel aandacht geschonken kan worden aan internationale onderwerpen die voor het integrale waterbeheer van belang zijn.

Tot nu toe was er bij een aantal CIW-werkgroepen weinig tot geen structurele aandacht voor de internationale context. Ik spreek de hoop en verwachting uit dat de volgende stappen binnen afzienbare tijd ertoe leiden dat het voor de CIW-werkgroepen een tweede natuur wordt om zich ook internationaal te oriënteren en aldus een internationaal netwerk op te bouwen.

Daarmee vinden internationale aspecten de plaats die hen toekomt in het integraal waterbeheer.

Dr.ir. J. IJff
voorzitter CIW

Inhoud

- 1. Inleiding/leeswijzer 9**
- 2. Europese Unie 11**
 - 2.0 EU Algemeen 11
 - 2.I EU en Bestuur en recht 13
 - 2.II EU en Ecologisch herstel en inrichting 13
 - 2.III EU en Technologische aspecten van heffing en handhaving 14
 - 2.IV EU en Grondwater en verdroging 14
 - 2.V EU en Water(bodem)kwaliteit en -kwantiteit 15
 - 2.VI EU en Emissies en diffuse bronnen 15
 - 2.VIa Relevante regelgeving m.b.t. emissies (naar water) 15
 - 2.VIb Relevante regelgeving m.b.t. industriële veiligheid 17
 - 2.VIc Relevante regelgeving m.b.t. producten 17
 - 2.VId Overige relevante regelgeving emissies/diffuse bronnen 19
 - 2.VII EU en Informatievoorziening en watersysteemrapportage 19
- 3. OSPAR-verdrag 21**
 - 3.0 OSPAR Algemeen 21
 - 3.I OSPAR en Bestuur en recht 21
 - 3.II OSPAR en Herstel en inrichting 22
 - 3.III OSPAR en Technologische aspecten van heffing en handhaving 22
 - 3.IV OSPAR en Grondwater en verdroging 22
 - 3.V OSPAR en Water (bodem)kwaliteit en -kwantiteit 22
 - 3.VI OSPAR en Emissies en diffuse bronnen 23
 - 3.VII OSPAR en Informatievoorziening en watersysteem- 24 rapportage
- 4. Noordzeeminister conferentie 27**
 - 4.0 NZMC Algemeen 27
 - 4.I NZMC en Bestuur en recht 27
 - 4.II NZMC en Herstel en inrichting 28
 - 4.III NZMC en Technologische aspecten van heffing en handhaving 28
 - 4.IV NZMC en Grondwater en verdroging 28
 - 4.V NZMC en Water(bodem)kwaliteit en -kwantiteit 28
 - 4.VI NZMC en Emissies en diffuse bronnen 28
 - 4.VII NZMC en Informatievoorziening en watersysteem- 29 rapportage
- 4a. North Sea Commission 29**
 - 4a.0 NSC Algemeen 29
- 5. Rijn-overleg 31**
 - 5.0 IRC Algemeen 31
 - 5.I IRC en Bestuur en recht 31
 - 5.II IRC en Herstel en inrichting 32
 - 5.III IRC en Technologische aspecten van heffing en handhaving 32
 - 5.IV IRC en Grondwater en verdroging 32

5.V	IRC en Water(bodem)kwaliteit en -kwantiteit	32
5.VI	IRC en Emissies en diffuse bronnen	33
5.VIa	Bedrijfstakken	33
5.VIb	Kommunaal	33
5.VIc	Gevaarlijke stoffen	33
5.VId	Landbouw	34
5.VIe	Algemeen (lozingsinventarisaties, tussenstanden etc.)	34
5.VIf	M.b.t. industriële veiligheid:	34
5.VII	IRC en Informatievoorziening en watersysteemrapportage	35
6.	Maas- en Schelde-overleg	37
6.0	ICBM/ICBS Algemeen	37
6.I	ICBM/ICBS en Bestuur en recht	37
6.II	ICBM/ICBS en Herstel en inrichting	37
6.III	ICBM/ICBS en Technologische aspecten van heffing en handhaving	37
6.IV	ICBM/ICBS en Grondwater en verdroging	38
6.V	ICBM/ICBS en Water(bodem)kwaliteit en -kwantiteit	38
6.VI	ICBM/ICBS en Emissies en diffuse bronnen	38
6.VII	ICBM/ICBS en Informatievoorziening en watersysteem-	38
	rapportage	
7.	Waddenzee-overleg	39
7.0	Waddenzee Algemeen	39
7.I	Waddenzee en Bestuur en recht	39
7.II	Waddenzee en Herstel en inrichting	40
7.II	Waddenzee en Technologische aspecten van heffing en handhaving	40
7.VI	Waddenzee en Grondwater en verdroging	40
7.V en VI	Waddenzee en Water(bodem)kwaliteit en -kwantiteit en emissies	40
7.VII	Waddenzee en Informatievoorziening en watersysteem-	40
	rapportage	
8.	Overleg Eems-Dollard	43
8.0	ED Algemeen	43
8.I	ED en Bestuur en recht	43
8.II	ED en Herstel en inrichting	44
8.III	ED en Technologische aspecten van heffing en handhaving	44
8.IV	ED en Grondwater en verdroging	44
8.V	ED en Water(bodem)kwaliteit en -kwantiteit	44
8.VI	ED en Emissies en diffuse bronnen	44
8.VII	ED en Informatievoorziening en watersysteem-	44
	rapportage	
9.	Grenswatercommissies	45
A	Belgisch-Nederlandse Commissie	45
B	Permanente Nederlands-Duitse Grenswaterencommissie	46
B9.0	PGC-D Algemeen	46
B9.I	PGC-D en Bestuur en recht	46
B9.II	PGC-D en Herstel en inrichting	46
B9.III	PGC-D en Technologische aspecten van heffing en handhaving	46
B9.IV	PGC-D en Grondwater en verdroging	46
B9.V	PGC-D en Water(bodem)kwaliteit en -kwantiteit	46
B9.VI	PGC-D en Emissies en diffuse bronnen	46

B9.VII PGC-D en Informatievoorziening en watersysteem- 47
rapportage

10. Mondiale fora 49
10.0 Mondiaal Algemeen 49

Lijst met gebruikte afkortingen 51

1 Inleiding/leeswijzer

Voorliggend document geeft een overzicht van internationaal overleg over alle aspecten van integraal waterbeheer. Het overzicht is opgesteld ten behoeve van CIW/CUWVO om in beeld te brengen wat er internationaal speelt op de werkterreinen van de verschillende CIW-werkgroepen.

Het document is samengesteld door de secretaris van CIW/CUWVO werkgroep VIII, mw. ir. J. Plokker (RIZA, afdeling Internationale Zaken).

Per internationaal forum wordt, naast een korte algemene beschrijving, per afzonderlijke CIW werkgroep (I t/m VII) aangegeven welke regelgeving, ontwikkeling en/of werkgroep binnen een forum relevant is voor het werk van CIW. Waar relevant, wordt aangegeven waar nadere informatie gevonden kan worden.

Primair gelden de volgende **aanspreekpunten**, waar geïnformeerd kan worden naar de stand van zaken rond en vooroverleg over diverse onderwerpen die spelen bij internationaal overleg:

- * Hoofddirectie Rijkswaterstaat afdeling AI
 - alle overlegvormenPostbus 20906
2500 EX DEN HAAG
secretariaat: tel. 070 - 3519048

- * Rijkswaterstaat/RIZA afdeling EMI
 - met name rivier- en zee-overlegPostbus 17
8200 AA LELYSTAD
secretariaat: tel. 0320-298543

- * Rijkswaterstaat/RIKZ onderafdeling ABLB
 - met name OSPARPostbus 20907
2500 EX DEN HAAG
klantenmanager internationaal: tel. 070-3114360

- * Rijkswaterstaat directie Noordzee,
AMU onderafdeling Internationaal Overleg
 - met name Noordzee-ministerconferentie (en OSPAR)Postbus 5807
2288 HV RIJSWIJK
secretariaat: 070-3366612

- * VROM/DGM
 - directie internationale milieu zakenPostbus 30945
2500 DEN HAAG
secretariaat: 070-3394718

-
- * LNV
 - directie internationale zaken
Postbus 20401
2500 EK DEN HAAG
secretariaat: 070-3792381

Vindplaatsen voor meer algemene informatie zijn:

- * Informatiebulletin m.b.t. de voortgang van het internationale oppervlaktewater- en afvalwateroverleg - RIZA werkdocument 95.114X - G.H. Broseliske - juli 1995
- * RIZA nieuwsbrieven internationaal (RIZA afdeling EMI)
- * CIW handboek vergunningverlening, m.n. hoofdstuk 1
- * Nieuwsbrief VROM/DGM over milieugevaarlijke stoffen
- * Milieuprogramma 1997-2000 (september 1996)

2 Europese Unie (EU)

2.0 EU Algemeen

De **doelstelling** van de Europese Unie is het instellen van een gemeenschappelijke markt en een Economische Monetaire Unie en de tenuitvoerlegging van het gemeenschappelijke beleid (o.a. m.b.t. douanerechten, handelspolitiek, landbouwpolitiek, transportpolitiek, milieu etc.), het bevorderen van een harmonische en evenwichtige ontwikkeling van de economische activiteit binnen de gehele Gemeenschap, een duurzame niet inflatoire groei met inachtneming van het milieu, een hoge graad van convergentie van de economische prestaties, een hoog niveau van werkgelegenheid en van sociale bescherming, een verbetering van de levensstandaard en van de kwaliteit van het bestaan, de economische en sociale samenhang en de solidariteit tussen de lidstaten.

De algemene uitgangspunten voor het EU-milieubeleid staan in het vijfde **Milieu-actieprogramma**. Een complete uitleg van de inhoud van dit actieprogramma voert hier te ver. Hiervoor zij verwezen naar de betreffende publicaties van de EG: COM(92) 23 def. (MAP-V); COM(95) 624 def. (voortgangsverslag); COM(95) 647 def. Het actieprogramma wordt momenteel herzien. Hieronder wordt kort de stand van zaken weergegeven.

Milieu-actieprogramma 1992

De Commissie heeft op 18 maart 1992 het Beleidsplan en actieprogramma van de Europese Gemeenschap inzake het milieu en duurzame ontwikkeling "Op weg naar duurzame ontwikkeling" goedgekeurd. Het programma bevat hoofdzakelijk doelstellingen voor het jaar 2000, maar bepaald is dat in 1995 een algemene herziening van de strategie zou plaatsvinden. Hoofddoel daarbij was vast te stellen of het vijfde actieprogramma succesvol is geweest, maatregelen voor te stellen die tot doeltreffender tenuitvoerlegging moeten komen, alsmede de strategie bij te stellen aan de hand van nieuwe ontwikkelingen. Over de voortgang van de eerste fase is verslag gedaan door de Commissie en ook heeft het Europees Milieu-agentschap in november 1995 een geactualiseerd verslag over de toestand van het milieu ingediend.

Milieu-aspecten actieprogramma:

Klimaatverandering; verzuring en luchtverontreiniging; aantasting van de natuur en biodiversiteit; bovenmatige waterwinning en aantasting van waterreserves; aantasting van het stedelijk milieu; aantasting van kustgebieden en het afvalprobleem.

Prioritaire actiegebieden in het programma van 1992:

- * duurzaam beheer van natuurlijke hulpbronnen;
- * geïntegreerde bestrijding van verontreiniging en preventie van afval;
- * beperking gebruik niet-duurzame energie;
- * verbetering mobiliteitsbeheer;
- * samenhangende maatregelenpakketten t.b.v. stedelijk milieu;
- * verbetering veiligheid en volksgezondheid.

Doelgroepen in het programma met speciale aandacht:
industrie, energie, verkeer en vervoer, landbouw, en toerisme.

De uitvoering van het programma is gebaseerd op
o.m. verbreding van het instrumentarium, subsidiariteit en gezamenlijke verantwoordelijkheid (EU, overheden, doelgroepen, burgers, etc.). Voorts wordt aandacht besteed aan de rol van de Gemeenschap in breder internationaal verband.

Herziening actieprogramma 1992

Belangrijke punten van voortgang sinds 1992 zijn:
internalisering van milieubeleid, bestrijding verontreiniging, kwaliteit van oppervlaktewater, natuurbescherming, industriële risico's en afval. Het verbreden van instrumentarium blijkt lastig te zijn. Voor de **herziening** van het programma zijn de **prioritaire doelgroepen gehandhaafd**. Er zijn **vijf prioritaire actiegebieden** aangewezen, nodig voor een efficiëntere invulling van het Programma voor het jaar 2000:

- * integratie van milieu in andere beleidstakken;
- * verbreding van het instrumentarium;
- * verbetering en vereenvoudiging van de Communautaire milieuwetgeving;
- * voorlichting en opleiding voor een betere bewustwording en het bevorderen van gedragswijzigingen;
- * sterkere rol van de EU binnen het internationale optreden.

Aanvullende bij de herziening geformuleerde actiegebieden zijn:

- * verbetering van onderbouwende data en andere informatie;
- * totstandbrenging duurzaam productie- en consumptiepatroon;
- * ontwikkelen gezamenlijke verantwoordelijkheid;
- * bevorderen van lokale en regionale initiatieven;
- * meer aandacht voor de bovengenoemde milieuthema's.

Momenteel zijn er **algemene ontwikkelingen gaande op het gebied van water-regelgeving** bij de Europese Unie. De Europese Commissie heeft een strategiedocument opgesteld voor een **kaderrichtlijn** water. Een concreet voorstel voor de kaderrichtlijn wordt voor eind 1996 verwacht. Een belangrijk uitgangspunt van de kaderrichtlijn is integraal beheer, d.w.z. meer afstemming tussen de diverse onderdelen van het waterbeleid, alsmede tussen het waterbeleid en andere beleidsterreinen. Andere kernpunten van de kaderrichtlijn zijn stroomgebiedbenadering, zowel bron- als effectgerichte aanpak, een balans tussen emissiegrenswaarden en milieukwaliteitsdoelstellingen, afstemming tussen waterkwaliteit en waterkwantiteit en tussen oppervlaktewater en grondwater/bodem.

De doelstellingen van het waterbeleid zijn (1) veilig drinkwater, (2) ook aandacht voor andere economische gebruiksfuncties, (3) een goede aquatisch ecologische toestand en (4) bescherming tegen droogte en overstroming. Uitgangspunt van de kaderrichtlijn is dat tenminste het huidige beschermingsniveau blijft gehandhaafd. De kaderrichtlijn wordt gebaseerd op de beginselen van de Gemeenschap zoals die in artikel 130R zijn geformuleerd (o.a. subsidiariteit, voorzorgsprincipe, preventief optreden, vervuiler betaalt). Het voorstel van de ecologische waterkwaliteitsrichtlijn is ingetrokken.

In zijn algemeenheid kan gesteld worden dat de verschillende onderwerpen bij de EU niet volgens een vast vooraf gepland strak vergaderschema worden behandeld. Het is afhankelijk van welk land er voorzitter is welk onderwerp veel aandacht krijgt.

De diversiteit van onderwerpen is groot. Per onderwerp zal aangegeven worden bij wie nadere informatie verkregen kan worden. VROM/IMZ is coördinator voor de inbreng vanuit Nederland ten aanzien van milieu-zaken binnen de EU. Instructies voor Nederlandse delegaties naar EU-overleg worden vastgesteld in CIM-EU. Voorbereiding en uitvoering vindt plaats bij die onderdelen van departementen die inhoudelijk verantwoordelijk zijn voor de diverse onderwerpen.

2.I EU en Bestuur en recht

In z'n algemeenheid kan de EU de volgende "soorten" wetgeving aannemen:

- * niet-bindende aanbevelingen en resoluties,
- * verordeningen die bindend zijn en onmiddellijk in de Lid-staten moeten worden toegepast,
- * beschikkingen die rechtstreeks bindend zijn voor de personen waaraan ze gericht zijn, met inbegrip van Lid-staten, individuen en rechtspersonen,
- * richtlijnen die ten uitvoer moeten worden gelegd door de wetten of verordeningen van de Lid-staten binnen een bepaalde termijn (doorgaans binnen 18 tot 24 maanden). EU-richtlijnen zullen in de nationale wetgeving moeten worden geïmplementeerd via een amvb dan wel een ministerieel besluit, waarna ze materieel zullen moeten worden uitgevoerd (b.v. het opnemen van emissiegrenswaarden in lozingsvergunningen leidend tot concrete saneringsmaatregelen).

2.II EU en Ecologisch herstel en inrichting

Op dit werkveld is het volgende bekend (meer informatie o.a. bij directie Natuurbeheer LNV en RIZA):

- * Verklaring van Arles op 4 februari 1995 - bescherming tegen hoogwater.
De verklaring is gelieerd aan milieuraadsvergadering. De bijeenkomst is op initiatief van Minister de Boer gehouden top met Franse, Duitse, Belgische en Luxemburgse milieuministers naar aanleiding van de extreem hoge waterstanden van de Rijn en de Maas. De verklaring roept de internationale Rijncommissie op om zo spoedig mogelijk maatregelen te ontwikkelen ter preventie van overstromingen. Voor het Maasstroomgebied wordt aangedrongen op het snel ontwikkelen van een actieprogramma in navolging van Rijnactieprogramma.
- * Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna.
- * De richtlijnen 79/409/EEG en 94/24/EG van de Raad van 8 juni 1994 tot wijziging van bijlage II van de richtlijn 79/409/EEG inzake het behoud van de vogelstand.
- * Geïntegreerde inrichting van kustgebieden (COM(95) 511 def.):
Er is een mededeling van de Commissie waarin wordt gewezen op de belangrijkste kenmerken van de Europese kustgebieden, die in toenemende mate met milieuschade te kampen hebben. Er wordt gezocht naar de belangrijkste oorzaken. Er wordt expliciet toegelicht waarom Communautaire actie noodzakelijk is om de evolutie naar duurzame

ontwikkeling van deze gebieden te versnellen. Ook wordt de nadruk gelegd op de afstemming tussen EU-beleid en beleid van de lidstaten. Er wordt een voorstel gedaan voor een demonstratieproject inzake de geïntegreerde inrichting van kustgebieden, om te tonen hoe de beginselen van integratie en subsidiariteit in de praktijk kunnen worden gebracht en de doeltreffendheid van bestaand instrumentarium te vergroten. Een betere coördinatie van actiegebieden en autoriteiten speelt daarin een grote rol.

2.III EU en Technologische aspecten van heffing en handhaving

Over dit werkveld is het volgende bekend:

- * EU-studie Waste water charge schemes in the European Union RIZA nota 95.030.
- * IMPEL-overleg.
Enige jaren geleden is onder de vlag van de Europese Unie het IMPEL-Network opgericht. Dit staat voor Implementation and Enforcement of Environmental Law. IMPEL kent vier werkgroepen:
 - * technische aspecten van vergunningverlening;
 - * procedurele en wettelijke aspecten van vergunningverlening;
 - * handhaving, monitoring en controle;
 - * (ad hoc werkgroep) grensoverschrijdend vervoer van gevaarlijk afval;
 - * beheer van het handhavingsproces.

Elke werkgroep bestaat uit vertegenwoordigers van de verschillende lidstaten, die periodiek bijeen komen om over specifieke taken te spreken en ervaringen uit te wisselen. Werkgroep IV heeft bijvoorbeeld uitwisselingsprogramma's georganiseerd voor handhavers. Elke werkgroep heeft een vertegenwoordiger uit Nederland, die terugvalt op een steungroep met daarin vertegenwoordigers van diverse overheden.

2.IV EU en Grondwater en verdroging

In de paragraaf over de kaderrichtlijn water (2.0) is al aangegeven dat grondwater en verdroging een plaats zullen krijgen in deze richtlijn. De bestaande regelgeving wordt momenteel aangepast (meer informatie bij VROM/DGM afdeling DWL en RIZA)

*** Grondwater actieprogramma**

Op 10 juli 1996 heeft de Commissie een voorstel voor een geïntegreerd grondwateractieprogramma voor grondwaterbescherming en -beheer aangenomen. Het programma roept lidstaten op om voor 2000 een serie maatregelen te treffen met nadruk op landbouw en de integratie en verbetering van planning en beheer. Het programma is echter niet bindend voor lidstaten; bindende bepalingen zullen worden opgenomen in de (toekomstige) kaderrichtlijn water, die echter vertraging dreigt op te lopen.

Het programma kent vier prioritaire actiegebieden:

- * geïntegreerde planning en beheer (interactie grond- en oppervlaktewater; kwaliteit vs. kwantiteit);
- * zoetwateronttrekkingen (incl. hergebruik en besparingen);
- * diffuse bronnen (m.n. goede landbouwpraktijk);
- * beperking van puntbronnen.

Nationale programma-elementen bevatten bij voorkeur:

- * kartering en karakterisering van grondwatersystemen;
- * integratie van grondwaterbescherming met ruimtelijke ordening;
- * inventarisatie van puntbronnen en verontreinigd grondwater;
- * wettelijke regelingen op het gebied van grondwateronttrekkingen

-
- en verontreiniging van grondwater;
 - * verbreding van instrumentarium (heffingen, belastingen);
 - * gedragsverandering t.a.v. gebruik.

Aangezien het programma nog door de Raad en het Europees Parlement moet, is de kans op aanzienlijke amendementen groot.

- * **Grondwaterrichtlijn 80/68 EEG** en de rapportage over deze richtlijn (zie ook § 2.VII).

Richtlijn 80/68/EEG inzake de bescherming van grondwater tegen verontreiniging door lozingen van gevaarlijke stoffen (PB nr. L 20/43 van 26-1-1980):

Lidstaten treffen de nodige maatregelen om de lozing in de bodem van lijst I en lijst II stoffen conform richtlijn 76/464/EEG, inzake de verontreiniging door bepaalde gevaarlijke stoffen die in het oppervlaktewater van de Gemeenschap worden geloosd, tegen te gaan. Het betreft zowel indirecte als directe lozingen, maar niet lozingen van huishoudelijk afvalwater die niet aan het riool zijn aangesloten, ongevaarlijke hoeveelheden van genoemde stoffen of radio-actieve stoffen

2.V EU en Water(bodem)kwaliteit en -kwantiteit

Er zijn verschillende richtlijnen over oppervlakte waterkwaliteit. Rapportages hierover zijn aan de orde in § 2.VII. Meer informatie bij VROM/DGM/IMZ, RWS/HW/AI en RIZA.

- * Richtlijn 75/440/EEG van de Raad van 16 juni 1975 betreffende de vereiste kwaliteit van het oppervlaktewater dat bestemd is voor de **productie van drinkwater** in de lid-staten (wijziging in voorbereiding).
- * Richtlijn 76/160/EEG van de Raad van 8 december 1975 betreffende de **kwaliteit van het zwemwater** (wijziging in voorbereiding).
- * Beschikking 77//795//EEG van de Raad van 12 december 1977 tot instelling van een gemeenschappelijke procedure voor de **uitwisseling van informatie** over de kwaliteit van zoet oppervlaktewater in de Gemeenschap.
- * Richtlijn 78/659/EEG van de Raad van 18 juli 1978 betreffende de kwaliteit van zoet water dat bescherming of verbetering behoeft ten einde geschikt te zijn voor **leven van vissen**.
- * Richtlijn 79/896//EEG van de Raad van 9 oktober 1979 inzake **meetmethodes** en de frequentie van de bemonstering en de analyse van het oppervlaktewater dat bestemd is voor de productie van drinkwater in de lidstaten.
- * Richtlijn 79/923/EEG van de Raad van 30 oktober 1979 inzake de vereiste kwaliteit van **schelpdierwater**.

2.VI EU en Emissies en diffuse bronnen

Veel werk van de EU heeft (deels) betrekking op het terrein van emissies en diffuse bronnen. De regelgeving wordt per thema weergegeven. Aan onderwerpen die momenteel veel in de belangstelling staan, wordt meer aandacht besteed dan aan de andere items. Er wordt in dit hoofdstuk weinig specifieke aandacht geschonken aan afzonderlijke regelgeving over emissies naar de lucht. Hieronder passeren de volgende onderwerpen de revue: emissies naar water, industriële veiligheid, producten/stoffen (waaronder gewasbeschermingsmiddelen) en overige onderwerpen.

2.VIa Relevante regelgeving m.b.t. emissies (naar water):
(eerste aanspreekpunt RIZA/EMI)

-
- * Kaderrichtlijn 76/464/EEG van de Raad van 4 mei 1976 betreffende de verontreiniging veroorzaakt door bepaalde **gevaarlijke stoffen** die in het aquatische milieu van de Gemeenschap worden geloosd (aan wijziging onderhevig, zie IPPC-richtlijn).

In het kader van deze richtlijn zijn een aantal dochterrichtlijnen aangenomen met grenswaarden en kwaliteitsdoelstellingen voor:

- # kwiklozingen afkomstig van de sector electrolyse van alkalichloriden
- # lozingen van **cadmium**
- # kwiklozingen afkomstig van andere sectoren dan de electrolyse van alkalichloriden
- # lozingen van **hexachloorcyclohexaan**
- # **tetrachloorkoolstof, DDT en pentachloorfenol**
- # **aldrin, dieldrin, endrin, isodrin, hexachloorbenzeen (HCB), hexachloorbutadieen en chloroform**
- # **1,2-dichloorethaan (EDC), trichloorethyleen (TRI), perchloorethyleen (PER) en trichloorbenzeen (TCB)**

In het CIW handboek vergunningverlening staat uitgebreid hoe met deze richtlijnen over lozing gevaarlijke stoffen en bijbehorende rapportages (zie ook § 2.VII: EU en informatievoorziening/rapportages) omgegaan dient te worden.

- * IPPC-richtlijn: de richtlijn voor de geïntegreerde preventie en bestrijding van verontreiniging (=IPPC) is op 24 september 1996 definitief vastgesteld. De IPPC-richtlijn heeft de geïntegreerde preventie en bestrijding van verontreiniging door een aantal met name genoemde industriële activiteiten als doel. zij bevat maatregelen ter voorkoming, en wanneer dat niet mogelijk is, beperking van emissies afkomstig van grote industriële installaties in lucht, water en bodem, met inbegrip van maatregelen voor afvalstoffen teneinde een hoog niveau van bescherming van het milieu in zijn geheel te bereiken.

De IPPC-richtlijn voorziet onder meer in een informatie-uitwisseling tussen lidstaten en betrokken bedrijfstakken over de beste beschikbare technieken (ook wel Best Available Techniques BAT genoemd), de daarmee samenhangende controle voorschriften en de ontwikkelingen op dat gebied. De Europese Commissie zal de resultaten van informatie-uitwisseling periodiek bekend maken. Teneinde de informatie-uitwisseling te faciliteren en de ontwikkelingen op het gebied van BAT te stroomlijnen is op voorhand begonnen met het ontwikkelen van zogenaamde Euro BAT referentie-documenten. Deze referentie-documenten zullen de beste beschikbare technieken weergeven voor de circa 30 in de IPPC-richtlijn genoemde activiteiten. Zij vormen een internationale referentie voor het bevoegde gezag, dat, rekening houdend met de technische kenmerken, de geografische ligging en de plaatselijke milieu-omstandigheden van de betrokken installatie, specifieke grenswaarden in de vergunning dient op te nemen. In samenwerking met de lidstaten is door de Europese Commissie een werkprogramma voor de periode 1996-2000 opgesteld, waarin is aangegeven wanneer voor de in de toekomstige IPPC-richtlijn aangegeven activiteiten Euro BAT referentie-documenten zullen worden opgesteld.

Meer informatie: Informatie-document van RIZA mbt de toekomstige richtlijn van de raad inzake geïntegreerde preventie en bestrijding van verontreiniging (januari 1996, G. Broseliske).

Grote installaties vallen onder de IPPC-richtlijn en zullen buiten richtlijn 76/464 gaan vallen; voor zover er in de IPPC-richtlijn echter geen

grenswaarden zijn opgenomen gelden ook voor grote installaties de emissie-grenswaarden uit richtlijn 76/464. Er wordt gedacht aan het eventueel ontwerpen van een richtlijn voor het midden- en kleinbedrijf en daarmee t.z.t. aan het opheffen van de bestaande richtlijn 76/464/EEG.

- * Er zijn en aantal richtlijnen mbt de **titaandioxide industrie**. De meest recente is richtlijn 92/112 /EEG van de Raad van 15 december 1992 inzake de vaststelling van de procedure voor de harmonisatie van de programma's tot vermindering en uiteindelijke algehele opheffing van de verontreiniging door afval van de titaandioxide-industrie.
- * Richtlijn 91/676/EEG van de Raad van 12 december 1991 inzake de bescherming van water tegen verontreiniging door **nitraten uit agrarische bronnen** en richtlijn 91/271/EEG van de Raad van 21 mei 1991 inzake de behandeling van **stedelijk afvalwater**. Beide richtlijnen hebben betrekking op reductie van emissies van stikstof in het watermilieu. Er wordt momenteel vooral druk overlegd op welke wijze uitvoering gegeven kan worden aan de richtlijnen. In december 1995 heeft Nederland het actieprogramma voor de nitraat-richtlijn ingediend; in december 1996 is dit (tijdelijk) weer ingetrokken. Aan de richtlijn stedelijk afvalwater wordt onder andere invulling gegeven door de verplichtingen die zijn opgenomen in de AMvB voor fosfaat- en stikstofverwijdering bij rioolwaterzuiveringsinstallaties.

2.VIb Relevante regelgeving m.b.t. industriële veiligheid

(primaire aanspreekpunt VROM/DGM directie SVS)

- * Richtlijn 82/501/EEG van de Raad van 24 juni 1982 inzake de **risico's van zware ongevallen** bij bepaalde industriële activiteiten ("post-Seveso-richtlijn"); deze richtlijn is viermaal gewijzigd (momenteel wordt aan geheel nieuwe vervangende richtlijn gewerkt).

2.VIc Relevante regelgeving m.b.t. producten

Het op de markt brengen en gebruiken van bepaalde gevaarlijke stoffen en preparaten:

(primair aanspreekpunt VROM/DGM directies SVS en IBPC)

- * Richtlijn 76/769/EEG van de Raad van 27 juli 1976 betreffende de onderlinge aanpassing van de wettelijke en bestuurlijke bepalingen der lid-staten inzake de beperking van het op de markt brengen en het gebruik van bepaalde **gevaarlijke stoffen en preparaten**. Door de vele aanvullingen op deze richtlijn, vallen inmiddels een groot aantal stoffen/preparaten onder deze richtlijn. Voor een uitgebreid overzicht wordt verwezen naar RIZA werkdocument 95.114X.

Het op de markt brengen en gebruiken van gewasbeschermingsmiddelen die bepaalde actieve stoffen bevatten

(primair aanspreekpunt LNV directie landbouw afdeling gewasbescherming)

- * Richtlijn 79/117/EEG van de Raad van 21 december 1978 inzake het verbod van het op de markt brengen en gebruiken van **gewasbeschermingsmiddelen** die bepaalde actieve stoffen bevatten. In deze richtlijn zijn het op de markt brengen en toepassen van een aantal stoffen verboden (behoudens een aantal uitzonderingsclausules

m.b.t. specifieke toepassingen; deze zijn in de annex van de richtlijn in de paragrafen "kwikverbindingen" en "persistente organische organohalogeenvverbindingen" weergegeven). Inmiddels is via verschillende amendementen de annex met stoffen waar de richtlijn betrekking op heeft flink uitgebreid. Voor een overzicht van de stoffen wordt verwezen naar RIZA werkdocument 95.114X.

- * Richtlijn 91/414/EEG van de Raad van 15 juli 1991 betreffende het op de markt brengen van **gewasbeschermingsmiddelen** (rekening houdend met deze richtlijn zijn diverse gebruiksbepalingen en verboden aangenomen m.b.t. diverse gewasbeschermingsmiddelen). Naar aanleiding van de richtlijn is bij de EU inmiddels de volgende regelgeving vastgesteld.
 - * verordening (EEG) Nr. 3600/92 van de Commissie van 11 december 1992 houdende bepalingen voor de uitvoering van de eerste fase van het werkprogramma als bedoeld in artikel 8 lid 2 van richtlijn 91/414/EEG van de Raad betreffende het op de markt brengen van gewasbeschermingsmiddelen (**eerste preselectie van circa 80 bestrijdingsmiddelen**, die getoetst zullen worden, teneinde in bijlage 1 van richtlijn 91/414/EEG geplaatst te worden; in bijlage 1 van richtlijn 91/414/EEG zullen bestrijdingsmiddelen worden opgenomen, die in de Gemeenschap zijn toegelaten)
- * Richtlijn 93/71/EEG van de Commissie van 27 juli 1993 tot wijziging van richtlijn 91/414/EEG van de Raad betreffende het op de markt brengen van gewasbeschermingsmiddelen (**betreft wijziging van bijlagen II en III van richtlijn 91/414/EEG**).
- * Richtlijn 94/37/EG van de Commissie van 22 juli 1994 tot wijziging van richtlijn 91/414/EEG van de Raad betreffende het op de markt brengen van gewasbeschermingsmiddelen (**betreft wijziging van bijlagen II en III van richtlijn 91/414/EEG**).
- * Richtlijn 94/43/EG van de Raad van 27 juli 1994 tot vaststelling van bijlage 6 ("**uniform principles**") bij richtlijn 91/414/EEG betreffende het op de markt brengen van gewasbeschermingsmiddelen.
- * Richtlijn 94/79/EG van de Commissie van 21 september 1994 tot wijziging van richtlijn 91/414/EEG van de Raad betreffende het op de markt brengen van gewasbeschermingsmiddelen (**betreft wijziging van bijlagen II en III van richtlijn 91/414/EEG**).
- * Richtlijn 95/35/EG van de Commissie van 14 juli 1995 tot wijziging van richtlijn 91/414/EEG van de Raad betreffende het op de markt brengen van gewasbeschermingsmiddelen (**betreft wijziging van bijlagen II en III van richtlijn 91/414/EEG**).
- * Richtlijn 95/36/EG van de Commissie van 14 juli 1995 tot wijziging van richtlijn 91/414/EEG van de Raad betreffende het op de markt brengen van gewasbeschermingsmiddelen (**betreft wijziging van deel A in bijlagen II en III van richtlijn 91/414/EEG**).

Biociden

(Primair aanspreekpunt ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Sport)

Momenteel wordt hard gewerkt aan het totstand komen van de zoge-

naamde **biociden richtlijn**. Deze richtlijn moet het op de markt brengen en toepassen van niet-landbouwbestrijdingsmiddelen reguleren. Het betreft actieve stoffen voor zover zij niet reeds onder andere richtlijnen vallen. Hierbij kan gedacht worden aan houtverduurzamingsmiddelen, hypochloriet, conditioneringsmiddelen voor koel- en proceswater, alsmede antifouling-producten. Ook wordt gedacht aan maatregelen om RWZI's te beschermen tegen bestrijdingsmiddelen.

Oppervlakte actieve stoffen en detergentia

(primair aanspreekpunt VROM/DGM directies IBPC en SVS)

Op dit terrein is er de volgende regelgeving:

- * richtlijn 73/404/EEG van de Raad van 22 november 1973 betreffende de onderlinge aanpassing van de wetgeving van de Lidstaten inzake **detergentia**
- * richtlijn 73/405/EEG van de Raad van 22 november 1973 inzake controlemethoden m.b.t. de biologische afbreekbaarheid van **anionactieve, oppervlakte-actieve stoffen**
- * richtlijn 82/242/EEG van de Raad van 31 maart inzake controlemethoden m.b.t. de **biologische afbreekbaarheid** van niet ionische oppervlakte-actieve stoffen en houdende wijziging van richtlijn 73/404/EEG.

Overige stoffen

(primair aanspreekpunt VROM/DGM directies IBPC en SVS)

Op dit terrein kunnen de volgende richtlijnen genoemd worden:

- * richtlijn 67/548/EEG van de Raad van 27 juni 1967 betreffende de aanpassing van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen inzake de indeling, de **verpakking en het kenmerken van gevaarlijke stoffen** (deze richtlijn is meer dan 20 maal gewijzigd)
- * richtlijn 87/217/EEG van de Raad van 19 maart 1987 inzake voorkoming en vermindering van verontreiniging van het milieu door **asbest**
- * richtlijn 76/403/EEG van de Raad van 6 april 1976 betreffende de verwijdering van **PCB's en PCT's** (inzameling en vernietiging van PCB's/PCT's, aan wijziging van richtlijn wordt gewerkt)
- * raadsverordening (EEG) no. 793/93 van 23 maart 1993 betreffende de **evaluatie en beperking van risico's van bestaande stoffen** (inmiddels twee lijsten met prioritaire stoffen vastgesteld, die door aangewezen lidstaten, rekening houdend met criteria genoemd in een "technical guidance note", op risico worden beoordeeld).

2.Vld Overige relevante regelgeving emissies/diffuse bronnen:

- * richtlijn 86/278/EEG van de Raad van 12 juni 1986 betreffende de bescherming van het milieu, in het bijzonder de bodem, bij het **gebruik van zuiveringsslib in de landbouw**
- * richtlijn 94/67/EG van de Raad van 16 december 1994 betreffende de verbranding van gevaarlijke afvalstoffen; er wordt gewerkt aan grenswaarden voor lozingen t.g.v. het **verbranden van gevaarlijke afvalstoffen** (uitwerking artikel 8 lid 3 van de richtlijn 94/67/EG voor verbranden gevaarlijk afval)
- * er wordt gewerkt aan een richtlijn **storten van afvalstoffen**
- * bovendien vindt een herziening plaats van de richtlijn **verbranding van huishoudelijk afval** (was uitsluitend op lucht gericht; wateraspect wordt er nu bij betrokken)

-
- * er is een richtlijn in voorbereiding m.b.t. emissies van organische oplosmiddelen uit bepaalde processen en industriële installaties (**VOC-richtlijn**).

2.VII EU en Informatievoorziening en watersysteemrapportage

Over de voortgang mbt de verschillende waterrichtlijnen dient eens in de drie jaar een gezamenlijk rapport uitgebracht te worden (geregeld in richtlijn 91/692, zie hieronder). In Nederland is hiervoor een werkgroep waterrapportages in het leven geroepen (secretariaat bij RIZA). De onder § 2.V genoemde richtlijnen alsmede richtlijn 76/464 over lozingen gevaarlijke stoffen (zie § 2.VI), de grondwaterrichtlijn (zie § 2.IV) als de hieronder genoemde drinkwaterrichtlijn zijn aan de orde bij de rapportage. Voor de rapportages is veel informatie nodig uit de regio.

Naast de al aangehaalde richtlijnen zijn de volgende afspraken van belang:

- * beschikking 94/808/EG van de Raad van 15 december 1994 tot vaststelling van een vierjarenprogramma (1994-1997) met het oog op de ontwikkeling van de **milieucomponent van de communautaire statistieken**
- * richtlijn 80/778/EEG van de Raad van 15 juli 1980 betreffende de kwaliteit van **voor menselijke consumptie bestemd water**
- * verordening (EEG) Nr. 1210/90 van de Raad van 7 mei 1990 inzake de oprichting van het **Europees Milieu-agentschap** en het Europees milieuobservatie- en -informatienetwerk (kan op termijn o.m. informatie opleveren over de waterkwaliteit in de Gemeenschap)
- * richtlijn 91/692/EEG van de Raad tot standaardisering en rationalisering van de **verslagen** over de toepassing van bepaalde richtlijnen op milieugebied; beschikking 92/446/EEG van de Commissie van 27 juli 1992 inzake **vragenlijsten** voor de richtlijnen voor de sektor water (relatie rapportageplicht m.b.t. diverse waterrichtlijnen)

Ook over vele andere richtlijnen dient gerapporteerd te worden omtrent de voortgang, bijvoorbeeld ten aanzien van de richtlijn stedelijk afvalwater en de nitratenrichtlijn (zie § 2.VIa).

3 OSPAR

3.0 OSPAR Algemeen

Begin zeventiger jaren zijn de verdragen van **Oslo** en **Parijs** getekend inzake de bescherming van de Noordoost Atlantische Oceaan tegen verontreiniging; in 1992 is afgesproken de verdragen te bundelen tot één OSPAR-verdrag en deels te herzien. Het nieuwe verdrag zal naar alle waarschijnlijkheid in 1997 definitief van kracht worden, hoewel momenteel al grotendeels gewerkt wordt conform het nieuwe verdrag. De **doelstelling** van het OSPAR-verdrag is als volgt: verdragspartijen nemen alle mogelijke maatregelen om verontreiniging te voorkomen en te beëindigen en nemen alle noodzakelijke maatregelen om het zeegebied (het stroomgebied van het noordoostelijke deel van de Atlantische Oceaan inclusief Noordzee) te beschermen tegen de nadelige gevolgen van menselijke activiteiten, teneinde de gezondheid van de mens te beschermen en marine ecosystemen in stand te houden en, wanneer uitvoerbaar, aangepaste zeegebieden te herstellen.

De organisatie-structuur van OSPAR kent verschillende werkgroepen, twee comités en een commissie. Kortweg kan gesteld worden dat in de werkgroepen regelgeving, rapportages rapporten en ander werk wordt voorbereid, dat de comités het werk van de werkgroepen stroomlijnen en dat de commissie formeel de besluiten, de rapportages en het beleid vaststelt. Alle groepen vergaderen normaal gezien eenmaal per jaar, waarbij de werkgroepen in het najaar, de comités in het voorjaar en de commissie in juni vergadert. Het ASMO comité houdt zich bezig met de werkgroepen die zich met het vaststellen van de kwaliteit van de zee en de monitoring daarvan bezig houden en het PRAM-comité houdt zich bezig met de werkgroepen die programma's en maatregelen tav verschillende bronnen van verontreiniging in de zee en op het land.

3.1 OSPAR en Bestuur en recht

Binnen OSPAR worden op het gebied van regelgeving in zijn algemeenheid besluiten en aanbevelingen onderscheiden.

Een **besluit** is in principe bindend voor de betreffende verdragspartij (in principe betekent in deze context, dat een verdragspartij, die tegen heeft gestemd, geen verplichting heeft om het besluit uit te voeren). Op dit moment wordt ervan uitgegaan, dat besluiten eveneens via amvb dan wel via ministerieel besluit wettelijk zullen moeten worden geïmplementeerd.

Aanbevelingen hebben geen harde juridische binding. Toch moet bedacht worden, dat, evenals voor te aanvaarden besluiten (met eventueel grenswaarden) in principe een beslissing van de ministerraad nodig is om als Nederland te kunnen instemmen met de betreffende aanbevelingen. Een daartoe strekkende "instructie" voor de nationale delegaties in de betreffende overlegkaders wordt voorbereid in de Interdepartementale Coördinatie Commissie voor Internationale Milieu-aangelegenheden (CIM) en ter vaststelling naar de ministerraad gestuurd.

Aanvaarde aanbevelingen zijn daardoor moreel bindend. De doorvertaling naar het nationale beleid vindt plaats door deze aanbevelingen te integreren in officiële beleidsstukken als b.v. de derde (en vierde) nota waterhuishouding, de evaluatie notities water etc. De implementatie vindt b.v. plaats door het opnemen van emissiegrenswaarden in lozingsvergunningen, leidend tot concrete saneringsmaatregelen.

Tijdens het tot stand komen van besluiten en aanbevelingen vindt er zowel nationaal als internationaal overleg plaats met betrokkenen. Dit betekent in de praktijk in Nederland dat bijvoorbeeld overleg plaatsvindt met de doelgroep (bijvoorbeeld de VNCI als het gaat om de stand der techniek voor de organisch-chemische industrie) en betrokkenen bij het waterbeheer (bijvoorbeeld de Unie van Waterschappen, de CIW, het doelgroepoverleg etc.).

Overleg tussen de verschillende departementen vindt plaats voorafgaande aan de verschillende (werkgroep-)vergaderingen van OSPAR. Er is ook een interdepartementale werkgroep die zich met de juridische aspecten van de OSPAR-regelgeving bezighoudt (secretariaat bij RWS/HW/R).

3.II OSPAR en Herstel en inrichting

De recent opgestarte OSPAR-werkgroep IMPACT heeft zaken op de agenda staan die gerelateerd zijn het ecologisch herstel van de zee, zoals visserij, mariculture, habitats en gezondheid van het ecosysteem. De RWS/directie Noordzee en RIKZ zijn in Nederland het primaire aanspreekpunt voor de werkgroep IMPACT.

3.III OSPAR en Technologische aspecten van heffing en handhaving

Dit thema is tot nu toe weinig aan de orde bij OSPAR, hoewel er bij het vaststellen van regelgeving wel steeds meer geluiden hoorbaar zijn om meer aandacht te schenken aan de handhaafbaarheid van regelgeving.

3.IV OSPAR en Grondwater en verdroging

Aan dit onderwerp wordt bij OSPAR weinig tot geen aandacht besteed.

3.V OSPAR en Water(bodem)kwaliteit en -kwantiteit

De OSPAR-werkgroep INPUT houdt zich bezig met het vaststellen van de vrachten verontreinigingen die via rivieren, kleinere watergangen, directe lozingen en atmosferische depositie in de zee terecht komen. Hierover worden jaarlijks rapportages opgesteld. Voor de rapportages over lozingen/rivieren zijn veel gegevens van regionale beheerders nodig. De gegevens worden door RIZA (EMI, EMB, IMI) verzameld.

De OSPAR-werkgroep SIME (substances in the marine environment) houdt zich bezig met de beoordeling van de kwaliteit van de zee. Daartoe is onder andere een gemeenschappelijk meet- en beoordelingsprogramma vastgesteld in de vorm van een aanbeveling.

Primair aanspreekpunt voor de werkgroepen INPUT en SIME is RIKZ.

3.VI OSPAR en Emissies en diffuse bronnen

Op het gebied van emissies en diffuse bronnen zijn de OSPAR-Werkgroepen

- NUT (diffuse en puntlozingen van nutriënten),
- RAD (alle radio-actieve lozingen),
- POINT (vrijwel alle puntlozingen/bedrijfstacken),
- DIFF (diffuse bronnen, regulering productgebruik),
- SEBA (verontreiniging door activiteiten op zee zoals off shore).

Primair aanspreekpunt voor NUT, DIFF en POINT is RIZA/EMI; voor SEBA directie Noordzee; voor RAD DGM.

Inmiddels zijn bij OSPAR een groot aantal besluiten en aanbevelingen op de werkerreinen van de verschillende werkgroepen vastgesteld. Een uitgebreid overzicht is aan te treffen in "Overzicht (implementatie) OSCOM-en PARCOM-regelgeving" (RIZA april 1996, J. Plokker). De regelgeving voor bedrijfstacken wordt vormgegeven via besluiten/aanbevelingen met kwalitatieve beschrijving van de stand der techniek (BAT) en bijbehorende grenswaarden. Besluiten/aanbevelingen m.b.t. stoffen beschrijven de wijze van uitfasering of de beste milieuvriendelijke handelwijze.

Er is regelgeving voor de volgende **stoffen**:

kwik:

- algemeen (besluiten)
- chlooralkali industrie (besluiten en aanbevelingen)
- overige industrie (besluit)
- overige bronnen (besluiten en aanbevelingen)

olie (besluiten en aanbevelingen)

PCBs/PCTs (aanbeveling en besluiten)

cadmium (aanbeveling en besluiten)

tributyl-tin (aanbevelingen)

mot-werende middelen (aanbeveling)

nutriënten (aanbevelingen)

hexachloorethaan (besluit)

nonylphenoletoxylaten (aanbeveling)

pesticiden (aanbeveling)

detergenten (DTDMAC/DSDMAC/DHTDMAC, aanbeveling)

offshore chemicaliën (besluiten)

chloorparaffines (besluit)

radio-actieve stoffen (aanbevelingen)

PAK (aanbeveling)

Er is regelgeving voor de volgende **bedrijfstacken**:

chlooralkali industrie (besluiten en aanbevelingen)

overige industriële kwiklozers (besluit)

industriële cadmiumlozers (besluit)

off-shore (aanbevelingen en besluiten):

- 40 ppm
- olie houdend boorgruis
- platforms
- overig

raffinaderijen (aanbevelingen)

titaandioxide-bedrijven (aanbeveling)

schepen/werven (aanbevelingen)

inzameling afvalolie (aanbeveling)

hoi's (aanbeveling)

landbouw (aanbevelingen)

primaire ijzer/staal (aanbevelingen)
secundaire ijzer/staal (aanbevelingen)
prim/sec aluminium (besluit en aanbevelingen)
non-ferro metalen (besluit)
papier/pulp (aanbevelingen en besluiten)
galvanische industrie (aanbeveling)
farmaceutische industrie (aanbeveling)
tandartsen (aanbevelingen)
organo-chemie (aanbeveling)
textiel (aanbevelingen)
aquacultuur (aanbeveling)
nucleaire industrie (aanbevelingen)
PVC/VCM-productie (aanbevelingen)
dumping op zee (besluit en aanbevelingen)

Binnen OSPAR zijn ook een groot aantal rapporten beschikbaar met achtergrond-informatie bij de regelgeving voor de verschillende bedrijfstakken en toepassing van stoffen/producten. Bovendien worden over de lozingen van diverse bedrijfstakken regelmatig rapportages opgesteld (zie § 3.VII: OSPAR en informatievoorziening).

Op het gebied van emissies/diffuse bronnen hebben de volgende zaken momenteel de aandacht:

Producten/stoffen

- * gebromeerde vlamvertragers
- * nonylfenoethoxylaten en andere oestrogen stoffen
- * pesticiden/biociden
- * organohalogeenvbindingen/hypochloriet in huishoudens/zwembaden
- * kwikhoudende producten
- * PAK
- * herziening regelgeving PCBs

Nutriënten

- * evenwichtsbemesting in de landbouw
- * bosbouw
- * zuiveringsslib
- * aquacultuur

Industriële sectoren

- * non ferro metaalindustrie
- * energieproductie uit fossiele brandstoffen
- * organisch chemische industrie
- * PVC-productie
- * bestaande primaire aluminiumproductie
- * textiel

3.VII OSPAR en Informatievoorziening en watersysteemrapportage

Jaarlijks of drie-jaarlijks terugkerende rapportages bij OSPAR betreffen:

- a. chlooralkali-industrie
- b. raffinaderijen
- c. titaandioxide-industrie
- d. storten van bagger in zee

-
- e. atmosferische depositie
 - f. riviervrachten naar zee en directe lozingen in zee
- a, b, c en f worden gecoördineerd door RIZA, d door RWS directie Noordzee en e door RIVM. a en b vallen onder de werkgroep POINT; c, e en f onder INPUT en d onder SEBA.
- Bovendien is er veel informatie nodig om een bijdrage te leveren aan het monitoring programma. Ook worden er veel eenmalige rapportages opgesteld over een bepaald onderwerp.

4 Noordzeeministerconferentie

4.0 NZMC Algemeen

De doelstelling van de **Noordzeeministerconferenties** is: bescherming van de Noordzee tegen verontreiniging uit diverse bronnen met verschillende stoffen en tengevolge van diverse activiteiten. Hierbij vindt een integrale afweging tussen milieu-aspecten en gebruiksfuncties zoals bijvoorbeeld oliewinning, visserij etc. plaats. Via intentieverklaringen worden de resultaten van de integrale afweging taakstellend voor andere internationale fora als b.v. OSPAR, EU en Rijn).

De Noordzeeministerconferenties vinden ongeveer eens in de 4 a 5 jaar plaats. Tussen de conferenties vinden vele voorbereidende vergaderingen plaats. In Juni 1995 vond de vierde conferentie plaats in Esbjerg. Noorwegen zal de vijfde Noordzeeministerconferentie organiseren tussen 2000 en 2002. Daarnaast zal een tussentijdse ministerconferentie worden gehouden over de relatie Noordzeemilieu en visserij in 1997. Tussen de ministerconferenties in vinden veel internationale vergaderingen plaats om de voortgang ten aanzien van gemaakte afspraken vast te stellen en nieuw te maken afspraken bij de volgende conferentie voor te bereiden. In Nederland ligt de coördinatie van het werk voor de Noordzeeministerconferentie bij Rijkswaterstaat directie Noordzee.

De belangrijkste producten van de vierde Noordzeeministerconferentie zijn de Ministersverklaring (Esbjerg Declaration) en het voortgangsrapport (progress report). De verklaring bevat alle gemaakte afspraken, die de komende jaren uitgevoerd zullen moeten worden. De verklaring bevat de hoofdstukken visserij, gevaarlijke stoffen, nutriënten, scheepvaart, soorten en habitats.

4.1 NZMC en Bestuur en recht

De in NZMC-kader gemaakte afspraken hebben geen harde juridische binding. Een aantal afspraken richten zich op andere internationale fora zoals OSPAR en EU en een aantal afspraken richten zich direct tot de Noordzee-staten.

In principe is een beslissing van de ministerraad nodig om als Nederland te kunnen instemmen met de afspraken. Een daartoe strekkende "instructie" voor de nationale delegaties naar de NZMC-vergaderingen wordt voorbereid in de Interdepartementale Coördinatie Commissie voor Internationale Milieu-aangelegenheden (CIM) en ter vaststelling naar de ministerraad gestuurd. Aanvaarde afspraken zijn daardoor moreel bindend.

Na afloop van elke Noordzeeministerconferentie wordt er een nationaal rapport opgesteld met een plan van aanpak hoe de gemaakte afspraken die direct gericht zijn tot de lidstaten in Nederland geïmplementeerd kunnen worden. De doorvertaling naar het nationale beleid vindt plaats door de afspraken te integreren in officiële beleidsstukken als b.v. de derde (en vierde) nota waterhuishouding, de evaluatie notities water etc. De implementatie vindt b.v. plaats door het opnemen van emissiegrenswaarden in lozingsvergunningen, leidend tot concrete saneringsmaatregelen.

4.II NZMC en Herstel en inrichting

De hoofdstukken over soorten en habitats en visserij uit de Ministersverklaring en het voortgangsrapport hebben betrekking op delen van het werkveld ecologisch herstel en inrichting van de zee.

4.III NZMC en Technologische aspecten van heffing en handhaving

Aan dit aspect wordt weinig tot geen aandacht besteed in kader van NZMC.

4.IV NZMC en Grondwater en verdroging

Aan dit aspect wordt geen aandacht besteed in kader van NZMC.

4.V NZMC en Water(bodem)kwaliteit en -kwantiteit

De afspraken in NZMC-kader zijn gericht op een verbetering van de (water)kwaliteit van de Noordzee. Het vaststellen van de kwaliteit en het volgen in de tijd vindt echter niet in eerste instantie binnen NZMC-kader plaats maar bijvoorbeeld wel bij OSPAR.

4.VI NZMC en Emissies en diffuse bronnen

Een groot deel van de afspraken heeft min of meer betrekking op het terugdringen van verontreiniging vanuit allerlei bronnen/activiteiten. De belangrijkste afspraken zijn:

Gevaarlijke stoffen

- * reductie-doelstellingen van 50% (voor 4 stoffen 70%) tov 1985 voor een aantal zware metalen, dioxine, gewasbeschermingsmiddelen. Het betreft zowel reducties van emissies naar water als lucht.
- * Het vaststellen van een lange termijn strategie gevaarlijke stoffen. De lozingen van gevaarlijke stoffen (toxisch, persistent en bio-accumulerend) moeten worden beëindigen, met als het uiteindelijke doel het bereiken van concentraties in het milieu van bijna achtergrondwaarden voor van nature voorkomende gevaarlijke stoffen en bijna nulwaarden voor milieuvreemde gevaarlijke stoffen.

Nutriënten

In het verleden is de afspraak gemaakt om te komen tot een 50 % reductie van de belasting (van probleemgebieden) met nutriënten vanuit de verschillende bronnen.

De Noordzeeministers hebben evenals tijdens de interministeriele Noordzeeministerconferentie van 1993 vastgesteld dat de reductiedoelstelling voor stikstof niet zal worden gehaald, met name omdat de verwachte reducties in de landbouw onvoldoende zijn. De reductie-doelstelling van 50 % voor fosfaat is over het algemeen wel bereikt.

De ministers bevestigen nogmaals het streven om de reductiedoelstelling te bereiken. Daartoe hebben zij besloten om de gehele Noordzee, respectievelijk het gehele stroomgebied van de Noordzee te beschouwen als gevoelig gebied in het kader van richtlijnen 91/271/EEG (stedelijk afvalwater) en 91/676/EEG (nitraten uit agrarische bronnen).

Scheepvaart

Voor operationele olielozingen door de scheepvaart zal de Noordzee aangemerkt worden als Special Area in het kader van Annex I van het MARPOL-verdrag.

Offshore

Oude, buiten gebruik gestelde offshore installaties mogen niet in zee worden gestort, maar moeten worden hergebruikt of op het land worden verwerkt.

Verder is een verbod ingesteld op het lozen van olie houdend boorgruis.

4.VI NZMC en Informatievoorziening en watersysteemrapportage

Voor het opstellen van het voortgangsrapport wordt in Nederland voor de verschillende deelterreinen informatie verzameld.

4a. North Sea Commission (NSC)

4a.0 NSC Algemeen

De North Sea Commission (NSC) is een van de vier commissies die ressorteren onder de vlag van de Conference of Peripheral Maritime Regions of Europe (CPMR). Door de NSC worden de specifieke belangen van de kustregio's aan de Noordzee behartigd en worden programma's ontwikkeld die ter financiële ondersteuning aan de Europese Commissie worden voorgelegd. De NSC is een samenwerkingsverband van regionale overheden rond de Noordzee in Schotland, Engeland, Nederland, Duitsland, Denemarken Zweden en Noorwegen. Het samenwerkingsverband heeft een structureel karakter en kan bogen op "erkenning" door de Europese Unie met name vanwege het feit dat het tot de (sub-)doelstellingen van de Europese Unie behoort een dreigende relatieve periferie van kustregio's tegen te gaan.

Het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN, samenwerking tussen de provincies Friesland, Groningen en Drenthe) heeft in het najaar van 1995 besloten lid te worden van de NSC.

De activiteit van het SNN binnen de NSC is allereerst gericht op het ontwikkelen van een omvangrijk project in het kader van Interreg IIc (communautair initiatief van de Europese Unie betreffende de ontwikkeling van grensgebieden, grensoverschrijdende samenwerking en geselecteerde energie-netten, gefinancierd uit de Structuurfondsen van de EU). Dit NSC project moet leiden tot een programma North Sea 2000+ voor de periode 1996-1999 en omvat onderwerpen als: kustbeheer, ontwikkeling van het midden- en kleinbedrijf, communicatie en zeeverbindingen, (cultuur-)toerisme en programmamanagement.

Binnen de NSC is een technische werkgroep, de zogenaamde Environment Group, opgericht. De doelstelling van deze werkgroep is:

- bevorderen belangrijke activiteiten op milieugebied die van belang zijn voor de lokale overheden in de regio Noordzee via het coördineren en initiëren van projecten.
- trachten toekomstig onderzoek en toekomstig nationaal beleid en beleid van de EU te beïnvloeden.
- het bewustzijn vergroten dat de Noordzee een belangrijk ecologisch gebied is.

De werkgroep is recent opgericht; de activiteiten moeten nog meer vorm krijgen. De groep zal jaarlijks een conferentie organiseren; via projectgroepen en het zoeken naar financiering zullen verschillende activiteiten opgepakt worden. Het ontwikkelen van informatie-technologie zal belangrijk zijn voor een effectieve communicatie en informatie-uitwisseling en ook voor de reductie van milieu-effecten door verkeer. Activiteiten zullen verder vormgegeven worden door deelname aan andere relevante internationale commissies, vergaderingen e.d..

Inhoudelijke onderwerpen die komende tijd waarschijnlijk de aandacht krijgen zijn:

Emissies:	mariene verontreiniging (nitraat, rioolwater, industrie etc.); verzuring a.g.v. luchtverontreiniging, veiligheid op zee (olie(-transport)), zandwinning e.d., verontreiniging vanuit rivieren.
Inrichting en herstel:	kustbeheer (tegengaan erosie), zandwinning e.d., netwerk behoud flora en fauna, environmental impact assessment.
kwaliteit/kwantiteit:	verontreiniging vanuit rivieren, environmental impact assessment.

5 Rijnoverleg

5.0 IRC Algemeen

Via de **Internationale Rijncommissie (IRC)** wordt vorm en uitvoering gegeven aan de Rijnverdragen, het Rijnactieprogramma en de Rijnministerconferenties. De doelstelling van het Rijnoverleg is: samenwerking van verdragspartijen op het gebied van de bescherming van de Rijn tegen verontreiniging alsmede het bereiken van een gezond ecosysteem in de Rijn en haar zijrivieren.

De IRC kent de plenaire vergadering, een coördinatiegroep en een drietal werkgroepen. Binnen een werkgroep kunnen subwerkgroepen gevormd worden. De coördinatie voor IRC-werk in Nederland ligt voor de werkgroepen en technisch inhoudelijke zaken bij het RIZA en voor plenaire vergaderingen en ministerconferenties bij de hoofddirectie van Rijkswaterstaat.

5.1 IRC en Bestuur en recht

In Rijnchemiekader kunnen grenswaarden worden vastgelegd voor specifieke stoffen. Deze grenswaarden hebben het karakter van een toevoeging aan het verdrag. Het is bindend voor de betreffende verdragspartij. Er wordt ervan uitgegaan, dat de grenswaarden via amvb dan wel via ministerieel besluit wettelijk zullen moeten worden geïmplementeerd. Het Rijnactie programma is een politieke afspraak zonder juridische binding. Toch moet bedacht worden, dat, evenals voor te aanvaarden besluiten (en grenswaarden) in principe een beslissing van de ministerraad nodig is om als Nederland te kunnen instemmen met de in het actie programma opgenomen aanbevelingen. Een daartoe strekkende "instructie" voor de nationale delegaties in het Rijn overleg wordt voorbereid in de Interdepartementale Coördinatie Commissie voor Internationale Milieuaangelegenheden (CIM) en ter vaststelling naar de ministerraad gestuurd.

Aanvaarde aanbevelingen zijn daardoor moreel bindend. De doorvertaling naar het nationale beleid vindt plaats door deze aanbevelingen te integreren in officiële beleidsstukken als b.v. de derde (en vierde) nota waterhuishouding, de evaluatie notities water etc. De implementatie vindt b.v. plaats door het opnemen van emissiegrenswaarden in lozingsvergunningen, leidend tot concrete saneringsmaatregelen.

Tijdens het tot stand komen van besluiten en aanbevelingen vindt in Nederland overleg plaats met betrokkenen. Naast interdepartementaal vooroverleg betekent dit in de praktijk dat bijvoorbeeld overleg plaatsvindt met de doelgroep (bijvoorbeeld de VNCI als het gaat om de stand der techniek voor de organisch-chemische industrie) en betrokkenen bij het waterbeheer (bijvoorbeeld de Unie van Waterschappen, de CIW/CUWVO, het doelgroepoverleg etc.).

5.II IRC en Herstel en inrichting

Voor dit werkveld is IRC-werkgroep B (ecologie) en de hoogwater-werkgroep van belang.

Ten aanzien van **ecologie** is het volgende afgesproken:

- * aanbevelingen m.b.t. de terugkeer van trekvis (zalm e.v.) in de Rijn (1987)
- * ecologische totaal-aanpak voor de Rijn (1991)
- * beschrijving van de biologische toestand van de Rijn (1991)
- * aanbevelingen m.b.t. (ecologische) bescherming van oobossen (1993)
- * aanbevelingen m.b.t. de bescherming van de zalm en de zeeforel (1993)
- * (eerste rapportage) van een internationaal (door de EG gesubsidieerd) project gericht op de terugkeer van trekvis in de Rijn (rapportage heeft betrekking op de periode december 1992 - oktober 1993) (1994)
- * meetprogramma voor een inventarisatie van de visfauna in de Rijn in het jaar 1995 (1994)
- * meetprogramma voor een inventarisatie van watervogels in het gehele Rijnstroomgebied in het jaar 1995 (1994)
- * meetprogramma voor de inventarisatie van plankton in de Rijn in het jaar 1995 (1994)
- * meetprogramma voor de inventarisatie van macro-invertebraten in de Rijn in het jaar 1995 (1994).

Het werk van de hoogwatergroep (mede geïnitieerd door verdrag van Arles, zie § 2.III) moet leiden tot een actieplan ter bescherming van het Rijnstroomgebied tegen de gevolgen van hoog water (naar verwachting medio '97 gereed).

5.III IRC en Technologische aspecten van heffing en handhaving

Op dit werkveld is binnen IRC het volgende tot stand gebracht:

- * minimum lozingscontroleprogramma voor de lozing van industrieel en kommunaal afvalwater (1992)
- * uitgangspunten voor de invoering van een heffing op de lozing van afvalwater c.q. de bestaande heffingsystemen in de diverse Rijnoversteden qua aanpak meer vergelijkbaar maken (1994).

5.IV IRC en Grondwater en verdroging

Geen issue binnen IRC.

5.V IRC en Water(bodem)kwaliteit en -kwantiteit

Voor dit taakveld is met name IRC-werkgroep A (waterkwaliteit) van belang. Op het gebied van kwaliteit/kwantiteit is binnen IRC tot nu toe het volgende afgesproken/ tot stand gekomen.

- * Zg "Zielvorgaben" (gewenste Rijnwaterkwaliteit) per 2000 voor de (circa 40) prioritaire Rijnstoffen (1993).
- * Statusbericht Rhein 1991 (overzicht van diverse meetresultaten m.b.t. de Rijnwaterkwaliteit, een toetsing aan de "Zielvorgaben" etc.) (1993).
- * Een verbeterd looptijdenmodel voor het internationale Rijnstroomgebied (versie 2.0) (1993).

-
- * Toetsing of de per 1995 te verwachten Rijnwaterkwaliteit aan de "Zielvorgaben" voldoet (voorlopig resultaat: voor kwik, cadmium, koper, zink, lood, γ -HCH, HCB, PCB's (6 isomeren), en NH₃-N zullen na 1995 extra maatregelen (boven op de huidige stand der techniek/beste milieupraktijk) nodig zijn, om per 2000 de "Zielvorgaben" zo goed mogelijk te halen) (1993; 1994; 1995).
 - * Schatting van de hoeveelheden prioritaire stoffen die in 1985, 1990 en 1992 via de Rijn bij Bimmen/Lobith Nederland binnen stromen (1994).
 - * Meetprogramma voor de inventarisatie van het gehalte van schadelijke stoffen in water, zwevende stof, sediment en organismen in het jaar 1995 (1994).
 - * Natuurlijke achtergrondgehalten van enige zware metalen in zwevende stof (1994).
 - * Zehlfentafeln (de Rijnwaterkwaliteit ter hoogte van de internationale meetpunten; e.e.a. wordt op jaarbasis gerapporteerd).
 - * De hoeveelheden prioritaire stoffen die in 1992 via de Rijn bij Bimmen/Lobith Nederland binnen stromen (1994).
 - * Vergelijking van de zwevende stof kwaliteit 1992 van de Rijn (Bimmen/Lobith) met de Nederlandse kwaliteitseisen voor baggerspecie (1995).

5.VI IRC en Emissies en diffuse bronnen

IRC-werkgroep C (emissies) houdt zich bezig met alle aspecten van emissies. Op het gebied van emissies is binnen IRC tot nu toe het volgende afgesproken/tot stand gekomen.

5.VIa Bedrijfstakken

- * Stand der techniek voor de productie van cellulose (1991; geen productie in Nederland).
- * Stand der techniek voor behandeling van metaaloppervlakten ("galvano") (1992).
- * Stand der techniek organisch chemische industrie (basisprincipes) (1992).
- * Stand der techniek voor de productie van papier en karton (1993).

5.VIb Kommunaal

- * Minimum lozingseisen voor kommunaal afvalwater (1988).
- * Aanvullende saneringsmaatregelen m.b.t. kommunaal afvalwater (aansluitingsgraad, sanering rioleringsstelsel etc. (1991).
- * Studie naar defekte rioleringen (1994).

5.VIc Gevaarlijke stoffen (op basis Rijnchemieverdrag)

- * **Grenswaarden** m.b.t. diverse stoffen (kwik m.b.t. het chlooralkali-proces (1979), chroom (1982), cadmium (1983), kwik m.b.t. overige processen (1985), tetrachloormethaan (1986), chloroform (1988), aldrin, dieldrin, isodrin en endrin (1988), hexachloorbenzeen (1988), hexachloorbutadieen (1988), endosulfan (1990), 1,2-dichloorethaan (1991), trichlooretheen (1991), tetrachlooretheen (1991) en trichloorbenzeen (1991)).
- * **Aanbevelingen** m.b.t. diverse stoffen (arseen (1982), PCB's (1984), PAK (1984), benzidine (1984), heptachloor, HCH (1986), DDT (1986), pentachloorfenol (1988), parathion-ethyl (1989), parathion-methyl

(1989), nikkel, koper, zink en lood (1985), chlooranilines (1989).

5.VId Landbouw

- * Overzicht van maatregelen die door de landbouw kunnen worden genomen ter beperking van de emissie van nutriënten en bestrijdingsmiddelen (1991).
- * Aanbevelingen m.b.t. de toelating van de bestrijdingsmiddelen atrazin, simazin en bentazon (1992).
- * Studie naar de invloed van drainage van landbouwgebieden op de lozing van meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen (1994)
- * aanbeveling teneinde de maatregelen conform goede landbouwpraktijk m.n. voor DIURON (en in mindere mate voor ISOPROTURON, 2,4-D en MECOPROP-p), qua lozingseffect nauwkeurig te volgen (1995)

5.VIe Algemeen (lozingsinventarisaties, tussenstanden etc.)

- * inventarisatie van de lozing van prioritaire stoffen in het internationale Rijnstroomgebied in het jaar 1985; prognose van de per 1995 te verwachten lozingsredukties (1989)
- * schatting van de diffuse lozing van (prioritaire) gewasbeschermingsmiddelen in het Rijnstroomgebied; prognose van de mogelijke lozingsverminderingen (1992).
- * Dffuse lozing van nutriënten in het Rijnstroomgebied (1992).
- * Aanbevelingen m.b.t. emissiereducties van totaal-stikstof uit alle bronnen (1992).
- * Emissie-redukatie van prioritaire stoffen naar de atmosfeer (relatie atmosferische depositie leidend tot waterverontreiniging) (1993).
- * Internationale lozingentussenstand 1992 (hierin zijn namen genoemd van lozers die minimaal 1 prioritaire stof lozen boven 1 % van de lozing van die stof in het internationale Rijnstroomgebied) (1994).
- * Voortgangsrapport inzake de redukatie van stikstoflozingen (1994).
- * Lozingsaandelen van diffuse en puntbronnen van 9 stoffen (kwik, cadmium, koper, zink, lood, γ -HCH, HCB, PCB's (6 isomeren), en NH₃-N), waarvoor naar verwachting per 1995 de Zielvorgaben niet zullen worden gehaald (1994).

5.VI f M.b.t. industriële veiligheid

- * Basisprincipes voor de veiligheid van industriële installaties (1991).
- * Specifieke eisen m.b.t. overvulbeveiliging van tanks (1992).
- * Specifieke eisen m.b.t. het voorkomen van brand (incl. compartimenteringseisen) (1993).
- * Overslag van watergevaarlijke stoffen (1993).
- * Specifieke eisen m.b.t. het opslaan van diverse typen chemicaliën in b.v. één tankpark ("Zusammenlagerung") (1994).
- * Specifieke eisen m.b.t. afdichtingssystemen (het voldoende vloeistofdicht zijn van procesapparatuur alsmede het ondoordringbaar maken van de bodem waarop industriële apparatuur staat met als doelstelling om bodem- en grondwaterverontreiniging te voorkomen) (1994).
- * Veiligheid van pijpleidingen (binnen een bedrijfsterrein) (1994).
- * Het monitoren van afvalwaterstromen (inclusief aanbevelingen om risico-arm te koelen b.v. door meer inzet van luchtkoeling) (1994).
- * Veiligheidscompendium (losbladig naslagwerk van algemene en specifieke veiligheidsaanbevelingen voor stationnaire bronnen) (1994).

6 Maas/Schelde-overleg

6.0 ICBM/ICBS Algemeen

Maas- en Scheldeverdragen

In april 1994 zijn in Charleville-Mézières een tweetal verdragen getekend inzake de bescherming van de Maas respectievelijk de Schelde. De verdragen zijn thans door Wallonië, Brussel-Hoofdstad, Nederland en Vlaanderen geratificeerd; in Frankrijk wordt de ratificatie kort na de zomer verwacht. Vooruitlopend op de inwerkingtreding van de verdragen zijn reeds in de zomer van 1995 voorlopige Commissies voor beide rivieren ingesteld (ICBM en ICBS: Internationale Commissie ter Bescherming van de Maas, respectievelijk Schelde). De officiële installatie wordt eind 1996 verwacht. Duitsland en Luxemburg worden waarnemer in de ICBM. Er zijn werkgroepen ingesteld die werkprogramma's voor de beide commissies voorbereiden.

Met Vlaanderen is een verdrag gesloten (1995) dat regelingen bevat voor de verdeling van het Maaswater in tijden van lage afvoer en voor de samenwerking bij het onderzoek en de ontwikkeling van de Grensmaas.

Bij het RIKZ ligt de coördinatie voor het ICBS-werk, terwijl de coördinatie voor de ICBM bij RIZA ligt.

6.I ICBM/ICBS en Bestuur en recht

Geen onderwerp van overleg in ICBM of ICBS.

6.II ICBM/ICBS en Herstel en inrichting

Geen onderwerp van overleg in ICBM of ICBS.

In juli 1994 is door de bevoegde Vlaamse en Nederlandse ministers een intentieverklaring getekend over een grensoverschrijdend overlegkader inzake structuur en inrichting van de Grensmaasvallei. In de geest van deze intentieverklaring wordt thans aan een en ander uitvoering gegeven, bijv. MER-Grensmaas.

Op 4 februari 1995 zijn door Frankrijk, Duitsland, België, Luxemburg en Nederland afspraken gemaakt over waterretentie in het stroomgebied van de Maas (zie EU en Herstel en Inrichting). Dit is van belang voor in de toekomst in het stroomgebied te nemen inrichtingsmaatregelen.

6.III ICBM/ICBS en Technologische aspecten van heffing en handhaving

Geen onderwerp van overleg in ICBM of ICBS. Op initiatief van Frankrijk is een Life-project bij de Europese Commissie ingediend om dit onderwerp gezamenlijk (D, F, NL, en Vlaams Gewest) voor het maasstroomgebied te bestuderen en te analyseren.

6.IV ICBM/ICBS en Grondwater en verdroging

Geen onderwerp van overleg in ICBM of ICBS. In de BENELUX werkgroep Grondwater wordt hierover overlegd. Contactpersoon en secretaris bij HW/AI

Wellicht zijn deze onderwerpen ook in de PGC aan de orde (zie hoofdstuk PCG en grondwater en verdroging).

6.V ICBM/ICBS en Water(bodem)kwaliteit en -kwantiteit

Overzichten van de bestaande meetprogramma's voor de fysisch-chemische en de ecologische kwaliteit van Maas en Schelde zijn in een vergevorderd stadium, evenals de inventarissen van de huidige functies, doelstellingen en lopende actieprogramma's. Verder kon in de ICBM overeenstemming worden bereikt over een voorstel voor een gezamenlijk internationaal waarschuwingssysteem, dat in de tweede helft van 1996 wordt beproefd.

Tenslotte is er overeenstemming bereikt over het instellen van een werkgroep hoogwater Maas. Deze werkgroep wordt weliswaar niet onder de ICBM geplaatst, maar zal wel ondersteund worden door het Maassecretaariat.

6.VI ICBM/ICBS en Emissies en diffuse bronnen

Inventarisaties van industriële puntbronnen en rwzi's zijn zowel bij Maas als schelde in een vergevorderd stadium. Daarnaast wordt geïnventariseerd welke saneringsprogramma's reeds lopen bij de verdragspartijen. Gezamenlijke actieprogramma's voor Maas en Schelde waarin plaats is voor deze reeds lopende saneringsprogramma's worden in 1997 verwacht.

6.VII ICBM/ICBS en Informatievoorziening en watersysteemrapportage Zie § 6V EN 6VI

7 Waddenzee

7.0 Waddenzee Algemeen

In het internationale overleg over de bescherming van de Waddenzee ligt in eerste instantie de sterke nadruk op de bescherming van de natuurwaarden van dit gebied. De drie betrokken landen zijn Nederland, Duitsland en Denemarken.

De trilaterale samenwerking met betrekking tot de Waddenzee is gebaseerd op de *Gezamenlijke Verklaring ter Bescherming van de Waddenzee* die de drie betrokken landen in 1982 in Kopenhagen hebben opgesteld. De intentie wordt uitgesproken om door overleg tot coördinatie van activiteiten te komen om te voldoen aan de verplichtingen die voortvloeien uit de internationale verdragen en Europese regelgeving op het gebied van natuurbescherming. Met name worden de Conventies van Ramsar, Bonn en Bern, en de Vogelrichtlijn genoemd.

Meer informatie is te verkrijgen bij de afdeling AI van de hoofddirectie van de Waterstaat en bij de directie Natuurbeheer van LNV.

7.1 Waddenzee en Bestuur en recht

Zoals hierboven al kort aangegeven is de trilaterale samenwerking gebaseerd op de *Gezamenlijke Verklaring ter Bescherming van de Waddenzee* die op de Derde Trilaterale Regeringsconferentie over de Bescherming van de Waddenzee in 1982 in Kopenhagen is ondertekend. Met de Ministeriële Verklaring die is aangenomen op de zesde Trilaterale Regeringsconferentie in 1991 in Esbjerg is een nieuwe fase aangebroken in de trilaterale samenwerking. De Verklaring van Esbjerg is een nadere uitwerking van de *Gezamenlijke Verklaring*. Het bevat een grondbeginsel voor het trilaterale Waddenzeebeleid, *gezamenlijke beginselen voor het beheer en gezamenlijke doelstellingen* ten aanzien van het menselijk gebruik.

Het is de bedoeling dat in Nederland de afspraken opgenomen worden in de Planologische Kernbeslissing over de Waddenzee (PKB Waddenzee).

De trilaterale samenwerking kent een samenwerkings- en een beschermingsgebied. Tot het samenwerkingsgebied behoort de Waddenzee, de eilanden en de zee tot 3 zeemijl uit de kust (en basislijn) bevat. Aan landzijde ligt de grens bij de hoogwaterkering (of springvloedlijn bij het ontbreken daarvan) of de brakwatergrens in estuaria. Ook de vastelandsgebieden die onder de Ramsar-conventie en/of de Vogelrichtlijn van de EG vallen behoren tot het samenwerkingsgebied. Het beschermingsgebied in Nederland het PKB Waddenzee-gebied, in Duitsland de nationale parken en beschermde gebieden en in Denemarken het Fauna- en Natuurreservaat Waddenzee.

De gehele Waddenzee van Den Helder tot Esbjerg in Denemarken is aangewezen als een internationaal beschermd wetland in kader van de

Ramsar-conventie. In het kader van de habitat- en vogelrichtlijn van de EG is de Waddenzee aangewezen als Vogelbeschermingszone. Verder komen belangrijke delen van het trilaterale samenwerkingsgebied in aanmerking om te worden voorgedragen als speciale beschermingszone volgens de Habitatrichtlijn. Voor wat betreft het Nederlandse deel vinden deze aanwijzingen uitwerking in de Natuurbeschermingswet: bijna het gehele Nederlandse deel is beschermd natuurgebied.

7.II Waddenzee en Herstel en inrichting

Op de laatste, zevende Trilaterale Regeringsconferentie (Leeuwarden, 1994) is afgesproken dat voor het gezamenlijke trilaterale beschermingsgebied het beleid erop gericht dient te zijn dat de hele verscheidenheid aan habitattypes tot ontwikkeling te brengen die bij een natuurlijke en dynamische Waddenzee hoort, de bestaande beschermingsregimes in aanmerking genomen.

Hiertoe zijn afspraken gemaakt over ecosysteendoelen (kortweg eco-doelen) voor het samenwerkingsgebied en stappen om deze doelen te realiseren (internationaal managementplan).

De meeste van deze doelen gelden voor habitats, een aantal ook voor de kwaliteit van water en sediment.

7.III Waddenzee en Technologische aspecten van heffing en handhaving

Tot nu toe niet behandeld binnen het trilaterale samenwerkingsverband.

7.IV Waddenzee en Grondwater en verdroging

Tot nu toe niet behandeld binnen het trilaterale samenwerkingsverband.

7.V en VI Waddenzee en Water(bodem)kwaliteit en -kwantiteit en emissies

Zoals hiervoor beschreven zijn op de zevende Trilaterale Regeringsconferentie afspraken gemaakt over ecosysteendoelen. Daartoe behoren ook twee afspraken m.b.t. kwaliteit van water en sediment:

Op het gebied van voedingsstoffen is het doel een Waddenzee die beschouwd kan worden als een "eutrofiërings-niet-probleemgebied".

Voor natuurlijke vervuilende stoffen is het doel achtergrondconcentraties in water, sediment en indicator-soorten. Voor door de mens geproduceerde vervuilende stoffen is het doel concentraties als gevolg van nul-lozingen.

Voor de aanpak van emissies wordt meestal aansluiting gezocht bij de verklaringen van de Noordzeeconferenties en de besluiten van de commissie van Oslo en Parijs. Implementatie van deze afspraken vindt meestal plaats in nationale wet- en regelgeving. Het belangrijkste instrument om te komen tot gebiedsgerichte implementatie in Nederland is de PKB-Waddenzee.

7.VII Waddenzee en Informatievoorziening en watersysteemrapportage

"Bewustwording en betrokkenheid" is tijdens de ministeriële verklaring van Leeuwarden als apart punt opgevoerd. Hierin wordt het Beginsel van betrokkenheid van het publiek geformuleerd, d.w.z. dat individuele personen, groepen en overheden die de besluitvorming aangaat, door inspraak hierbij te betrekken.

Op dit moment wordt gewerkt aan een Quality Status Rapport over de Waddenzee voor de komende Trilaterale Regeringsconferenties, die oktober 1996 te Stade (Duitsland) gehouden zal worden.

8 Eems-Dollard

8.0 ED Algemeen

De Eems-Dollard ligt op de grens van Nederland en Duitsland en maakt onderdeel uit van het samenwerkingsgebied van de trilaterale samenwerking ter bescherming van de Waddenzee. Een deel van het Eems-Dollardgebied is zogenaamd betwist gebied: Nederland en Duitsland zijn het hier niet eens over het grensverloop.

Het Eems-Dollardverdrag van 1960 beperkte zich hoofdzakelijk tot scheepvaartverkeer en waterstaatkundige werken. Bilateraal internationaal overleg hierover vindt plaats in de Nederlands-Duitse Eemscmissie. De internationale samenwerking tussen Nederland en Duitsland op het gebied van water- en natuurbeheer zal worden geregeld in een aanvullend protocol bij het Eems-Dollardverdrag (ratificatie en getekend in augustus 1996). Uitwerking daarvan zal de komende jaren plaats moeten vinden.

De centrale doelstelling van het milieuprotocol is verbetering van de waterkwaliteit en behoud en verbetering van de natuur in de Eemsmonding.

Meer informatie is te verkrijgen bij de afdeling AI van de hoofddirectie van de Waterstaat.

8.1 ED en Bestuur en recht

In augustus 1996 hebben Nederland en Duitsland een aanvullend protocol bij het uit 1960 stammende Eems-Dollardverdrag getekend waarin de samenwerking op het gebied van water- en natuurbeheer in de Eemsmonding verder uitgewerkt is.

Met deze stap is de weg geopend naar nauwere samenwerking tussen Nederland en Duitsland op het gebied van water- en natuurbeheer. Deze speciale regeling was nodig omdat er tussen Nederland en Duitsland geen overeenstemming bestaat over het verloop van de grens. Daarnaast wensten beide landen het Verdrag van Helsinki t.a.v. grensoverschrijdende waterlopen uit te werken.

De Permanente Nederlands-Duitse Grenswaterencommissie (PGC, zie hoofdstuk 9) is aangewezen als overlegorgaan verantwoordelijk voor de uitwerking van dit milieuprotocol bij het Eems-Dollardverdrag.

Waterlopen die afwateren op de Eemsmonding, zoals de Eems en de Westerwoldse Aa, worden niet tot object van het milieuprotocol aangemerkt. Reden is dat zij niet grensoverschrijdend zijn. Gezien de mogelijke grensoverschrijdende effecten van verontreinigingen in deze waterlopen worden zij echter wel gezien als een van de 'puntbronnen' en daarom meegenomen bij het emissiebeleid dat op basis van het milieuprotocol wordt ontwikkeld.

De baggerspecieproblematiek behoort voor een belangrijk deel onder het begrip waterstaatszorg uit het Eems-Dollardverdrag, en dus onder de verantwoordelijkheid van de Eemscmissie. In een aantal gevallen behoort de baggerspecieproblematiek niet rechtstreeks tot de waterstaats-

zorg, zoals storting van baggerspecie die afkomstig is van buiten het verdragsgebied. Juist in die gevallen is een kwaliteitstoets van groot belang en behoort het tot het werkingsgebied van dit milieuprotocol, en daarmee tot die van de PGC.

8.II ED en Herstel

Hiervoor gelden nog geen specifieke maatregelen. Ook zijn er nog geen werkgroepen ingesteld.

8.III ED en Technologische aspecten van heffing en handhaving

Hiervoor gelden nog geen specifieke maatregelen. Ook zijn er nog geen werkgroepen ingesteld.

8.IV ED en Grondwater en verdroging

Behoort niet tot het werkingsgebied van het milieuprotocol.

8.V ED en Water(bodem)kwaliteit en -kwantiteit

Hierover is in het milieuprotocol, artikel 4. opgenomen:

b) de kwaliteit van de sedimenten zodanig te verbeteren dat het ecosysteem geen schade ondervindt, en de dynamiek van het waterlichaam en de hiermee gaande geomorfologisch en bodemkundige processen te behouden;

8.VI ED en Emissies en diffuse bronnen

Hiervoor gelden nog geen specifieke maatregelen. Ook zijn er nog geen werkgroepen ingesteld.

8.VII ED en Informatievoorziening en watersysteemrapportage

Hiervoor gelden nog geen specifieke maatregelen. Ook zijn er nog geen werkgroepen ingesteld.

9 Kleine grenswateren Duitsland en België

Er zijn twee commissies die zich met de kleine grenswateren met onze burens bezig houden: de Permanente Nederlandse-Duitse Grenswaterencommissie en de Belgisch-Nederlandse Commissie voor de grensoverschrijdende onbevaarbare waterlopen, gekoppeld aan de Benelux werkgroep "grondwater".

Meer informatie is te verkrijgen bij de afdeling AI van de hoofddirectie van de Waterstaat.

A Belgisch-Nederlandse Commissie

Dit betreft een overleg op informele grondslag, in gang gezet bij een gezamenlijk besluit van de voor het waterbeleid in België en Nederland bevoegde ministers, eind 70-er jaren. De commissie bestaat aan Nederlandse kant uit een voorzitter en secretaris geleverd door V&W, een jurist van V&W, een VROM-vertegenwoordiger en de hoofden van de waterafdelingen van de drie zuidelijke provincies. De commissie werkt nauw samen met (en vormt een personele unie met) de Benelux Werkgroep "Grondwater", die haar juridische basis vindt in het Benelux-verdrag. Beide fora vergaderen sinds kort gezamenlijk (voordien aansluitend), en hebben samen in 1993 een viertal "stroomgebiedcomités" ingesteld ("Kreken en Polders", "Mark", "Dommel" en "Thornerbeek/Witbeek-Jeker-Voer"), waarin de voor (alle aspecten van) het waterbeleid en -beheer bevoegde autoriteiten aan weerszijden van de grens samenwerken aan beheersvisies, rapportages over het waterbeheer en afstemming van concrete projecten. In deze comités berust aan Nederlandse kant het voorzitterschap bij de betrokken provincie, en het secretariaat bij een waterschap.

De activiteiten van de Commissie (en de Benelux Werkgroep) beperken zich tot het uitwisselen van informatie en ervaringen, het zoeken van draagvlak voor gezamenlijke acties en het zoeken naar oplossingsrichtingen voor regionaal/lokaal gerezen knelpunten. De Belgisch-Nederlandse Commissie dekt niet de gehele lading die erdoor wordt gesuggereerd. Door het federaliseringsproces in België is de inbreng vanuit de federale overheid inmiddels geminimaliseerd; de Belgische voorzitter komt van de Vlaamse Administratie Milieu, Natuur en Landschap (Animal) en de secretaris van de Vlaamse Administratie Waterwegen en Zeewezen. Bovendien heeft het Waalse gewest zich nooit aan dit overleg gecommitteerd gevoeld. Daarom wordt thans gewerkt aan omvorming van de Commissie tot een Vlaams-Nederlands afstemmingsoverleg over het (integraal) waterbeleid, en aan de vorming van een soortgelijk overleg forum tussen Nederland en Wallonië; in beide nieuwe fora zouden de verworvenheden van de Benelux werkgroep "Grondwater" worden meegenomen.

Gezien het algemene karakter van het werk van de Belgisch-Nederlandse Commissie is het niet doenlijk haar werkzaamheden op te splitsen volgens de in het document gekozen categorieën. Wel zij opgemerkt dat de Benelux Werkgroep "Grondwater" een besluit heeft ontworpen dat een schadecommissie instelt voor het geval wateronttrekking aan één zijde van de grens schade aan de andere zijde daarvan ten gevolge heeft. De schadecommissie heeft tot op heden nooit hoeven bijeenkomen.

B Permanente Nederlands-Duitse Grenswaterencommissie

B9.0 PGC-D Algemeen

De Permanente Nederlands-Duitse Grenswaterencommissie (PGC) is ingesteld op basis van het Nederlands-Duitse Grenswaterenverdrag uit 1960. De PGC beperkt zich tot de waterstaatkundige vraagstukken van de grenswateren. De grenswateren zijn gedefinieerd als oppervlaktewateren, met inbegrip van de oevers, die de Nederlands-Duitse grens overschrijden of ten dele deze vormen, met uitzondering van de Rijn, de Eems en de Dollard.

M.i.v. 1996 is er een nieuw werkterrein aan de PGC toegekend: de uitvoering van het milieuprotocol van het Eems-Dollardverdrag. Daarmee is het werkterrein uitgebreid tot alle grenswateren tussen Nederland en Duitsland met uitzondering van één: de Rijn.

B9.I PGC-D en Bestuur en recht

De PGC vergadert in de regel een maal per jaar. De vergadering vindt afwisselend in Nederland en Duitsland plaats. Het gastland levert de voorzitter, dit is de voorzitter van de Nederlandse respectievelijk Duitse delegatie. Voorzitter van de Nederlandse delegatie is de directeur water van de hoofddirectie RWS; RWS/HW levert ook de secretaris. Verder hebben vertegenwoordigers van de provincie en van de regionale directies van RWS zitting in de delegatie. De PGC kent sinds 1993 acht subcommissies die op overeenkomstige wijze werken. In de Nederlandse delegaties van de subcommissies hebben aan Nederlandse kant provincie, regionale directies van RWS en waterschappen zitting.

B9.II PGC-D en Herstel en inrichting

Beheer en onderhoud van de grenswateren is een belangrijke taak van de PGC. Voor bepaalde grenswateren worden zgn. beheersovereenkomsten opgesteld.

B9.III PGC-D en Technologische aspecten van heffing en handhaving

Niet van toepassing.

B9.IV PGC-D en Grondwater en verdroging

Grondwater niet van toepassing. M.b.t. tot behoud van water in het gebied worden wel werkzaamheden uitgevoerd, die indien toepasselijk ook in de subcommissies van de PGC besproken worden.

B9.V PGC-D en Water(bodem)kwaliteit en -kwantiteit

Waterkwaliteit en -kwantiteit van de grenswateren behoort tot het werkterrein van de PGC. Er vinden hier jaarlijkse (m.i.v. 1996 tweejaarlijkse) inventarisaties plaats.

B9.VI PGC-D en Emissies en diffuse bronnen

Het beleid sluit aan bij het nationale beleid t.a.v. emissies en diffuse bronnen. De resultaten van de waterkwaliteitsonderzoeken worden besproken, waarbij gezocht wordt naar mogelijkheden om de over het alge-

menige matige kwaliteit van de grenswateren te verbeteren.

B9.VII PGC-D en Informatievoorziening en watersysteemrapportage

Het verslag van de vergaderingen van de subcommissies wordt besproken in de jaarlijkse PGC-vergaderingen, eveneens als de waterkwaliteitsonderzoek (chemisch en biologische) die de subcommissies regelmatig (laten) opstellen.

10 Mondiale fora

10.0 Mondiaal Algemeen

Bij mondiale fora is een indeling naar werkveld van CIW-werkgroepen niet erg zinvol. Het blijft bij een algemene beschrijving waarbij enige onderwerpen die van belang kunnen zijn voor CIW met name worden genoemd. Meer informatie kan verkregen worden bij VROM/DGM directie IMZ.

Op mondiaal niveau spelen de **Verenigde Naties** (VN) een belangrijke rol. Daarbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan de van 3 tot 14 juni 1992 in Rio de Janeiro gehouden VN-conferentie over Milieu en Ontwikkeling ("United Nations Conference on Environment and Development" ook wel "**UNCED**" genoemd). Deze conferentie heeft een vijftal producten opgeleverd, die een "mondiale uitwerking" hebben:

- * De **Rio Declaratie** (opsomming van 27 beginselen over milieu en ontwikkeling);
- * Een **Klimaatverdrag** (gericht op het stabiliseren van de uitstoot van "broeikasgassen");
- * Een **verdrag inzake Biologische Diversiteit** (gericht op behoud en duurzaam beheer van biologische soortenrijkdom en gelijke verdeling van opbrengsten voortvloeiend uit het gebruik van genetische bronnen);
- * Een **Bossenverklaring** (beginselen voor wereldwijde consensus over beheer, behoud en duurzaam gebruik van alle soorten bos);
- * **Agenda 21** (actieplan, opgedeeld in 40 hoofdstukken, over het bereiken van duurzame ontwikkeling in de komende eeuw).

Genoemde "producten" vormen een samenstel van principes, randvoorwaarden en doelstellingen die moeten leiden tot een proces, dat verbetering en harmonisatie van het mondiale milieubeleid tot gevolg kan hebben.

Als een vervolg op agenda 21 is het "**Global Programme of Action**" for the Protection of the Marine Environment from land based Activities" in 1995 vastgesteld. Het programma bevat een omschrijving van de problematiek en de basis voor verdere acties en activiteiten om verontreiniging tegen te gaan (bronnen, stoffen, samenwerking, informatie-uitwisseling). In het bijzonder wordt gesteld dat er nationale actieprogramma's ontwikkeld moeten worden en dat er binnen de VN een Conventie voor POPs (persistent organic pollutants=persistente organische verontreinigingen) ontwikkeld moet worden. Een stratpunt voor het werk aan POPs dient de kennis van de ECE (LRTAP, zie alinea over ECE) en van de "International Programme on Chemical Safety" te zijn.

Een ander op mondiaal niveau spelend overleg uit VN-schoot is het overleg m.b.t. de zeescheepvaart. Dit vindt plaats in een gespecialiseerde organisatie van de VN genaamd **IMO** (International Maritime Organisation; hierin participeren met name de landen met een koopvaardijvloot).

Door IMO zijn en worden regels gegeven, die leiden tot o.a. minder verontreiniging van de wereldzeeën t.g.v. operationele lozingen uit zeeschepen.

De **ECE** ("Economic Commission of Europe") is een onder de VN opererende organisatie waarin landen participeren uit Oost en West Europa, waarbij Canada en de Verenigde Staten eveneens van de partij zijn. De ECE brengt conventies voort zoals de:

- * longe range transboundary air pollution (LRTAP)
- * convention on transboundary effects of industrial accidents;
- * convention for the protection and use of transboundary watercourses and international lakes.

Onder deze conventie zijn guidelines voor **monitoring rivieren** vastgesteld (informatie RIZA/IMI) en wordt gewerkt aan guidelines voor monitoring **grondwater** (informatie RIZA/WSG)

Conventies geven een goede basis voor meer regionale samenwerkingsvormen, zoals bijvoorbeeld het Donau-overleg, waarbij de Donau-oeverstaten in het verlengde van deze ECE-conventies een tweetal specifieke Donau-conventies hebben ondertekend.

Ook de **LDC** (Londen Dumping Convention) heeft een mondiaal karakter. Door deze conventie worden beperkende regels gegeven m.b.t. de bewuste lozing van afvalstoffen in de wereldzeeën door schepen. Verder zijn regelen gegeven voor de verbranding van afvalstoffen op zee (via "verbrandingsschepen").

Binnen de **OESO** (Organisatie voor economische samenwerking en ontwikkeling) werken 29 landen met een goed ontwikkelde markt economie samen op met name economisch terrein. Binnen OESO bestaat het Environment Policy Committee. Er bestaat een OESO "Chemicals Programme" en "Pesticides Programme". De programma's richten zich op richtlijnen voor het testen/beoordelen van chemicalieën en het ontwikkelen van maatregelen om de risico's van de productie en gebruik van chemicalieën terug te dringen. Vanuit dit laatste wordt een risico-reductie programma opgesteld.

De **Sofia-conferentie** - een conferentie van Europese milieu-ministers heeft onder andere geleid tot een Europese biodiversiteitsstrategie voor rivieren, wetlands en coastal zones; de uitvoering ligt bij de Raad van Europa, EU en ECE (informatie bij LNV directie Natuurbeheer)

Lijst met afkortingen

ASMO	OSPAR Comité Assessment and Monitoring
BAT	Best Available Techniques
BEP	Best Environmental Practice
CIM	Coördinatie commissie voor Internationale Milieu-aangelegenheden
CIW/CUWVO	Commissie Integraal Waterbeheer/Commissie Uitvoering Wet Verontreiniging Oppervlaktewateren
DGM	Directoraat Generaal Milieuhygiëne
DWL	DGM directie Drinkwater, Water en Landbouw
ECE	Economische Commissie voor Europa van de VN
EEG	Europese Economische Gemeenschap
EG	Europese Gemeenschap
EU	Europese Unie
HW	Hoofddirectie van Rijkswaterstaat
HW/AI	afdeling internationale waterbeleid RWS
HW/R	juridische zaken van RWS
IBPC	DGM directie Industrie, Bouw en Consumentenproducten
ICBM	Internationale Commissie voor de Bescherming van de Maas
ICBS	Internationale Commissie voor de Bescherming van de Schelde
IMO	International Maritime Organisation
IRC	internationale Rijn Commissie
IMPEL	Implementation and Enforcement of Environmental Law (implementatie- en handhavingsoverleg EU)
IMZ	DGM directie Internationale Milieuzaken
LDC	London Dumping Conventie
LNV	Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij
MAP	Milieu Actie Programma (EU)
NZMC	Noordzee Minister Conferentie
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
OSPAR	verdragen van Oslo en Parijs ter bescherming van de Noordoost Atlantische Oceaan
PAK	Polycyclische Aromatische Koolwaterstoffen
PCB	Poly Chloor Bifenylen
PGC	permanente grenswateren commissie
PRAM	OSPAR comité Programmes and Measures
RIKZ	Rijksinstituut (V&W/RWS) voor Kust en Zee
RIVM	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieuhygiëne
RIZA	Rijksinstituut (V&W/RWS) voor Integraal Zoetwaterbeheer en Afvalwaterbehandeling
SVS	DGM directie Stoffen, Veiligheid en Straling
V&W	Ministerie van Verkeer en Waterstaat
VN	Verenigde Naties
VROM	Ministerie voor Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer.
